

א-ב-א **אלא לאו בחד. וקתני דכי אין מבחישו** יב-א **מחייב! שמע מינה** שעד אחד מחייב קרבן היכא שאין מבחישו האדם [בגמ' יבמות פז, ב מבואר דהוא מטעם שתיקה כהודאה דמי. ועפי"ז כתבו תוס' בסוגיין שזה דוקא אם הוא שותק, אבל אם אומר "איני יודע" פטור מקרבן]⁽⁶⁾.

שנינו במשנה: **אמר רבי מאיר: קל וחומר** — אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל.

איבעיא להו: מאי טעמא דרבנן דעדים אין מחייבין אותו קרבן כשהוא מבחישו?

האם **משום דאדם נאמן על עצמו יותר**

ומשנינן: **דתנו רבנן: כתיב** בחטאת "או הודע אליו חטאתו אשר חטא". משמע שנודע לו מעצמו, ולא שיוודיעהו אחרים, שאז אינו חייב חטאת.

יכול אפילו אין מבחישו גם יפטר מקרבן? **תלמוד לומר "או הודע אליו"**. ומדלא כתיב "נודע אליו" משמע **מכל מקום**, אפילו אינו יודע מעצמו, חייב. כיון שלא הכחיש אותם [חפץ חיים על תורת כהנים].

במאי עסקינן? אילימא בתרי שמודיעים לו שני עדים שאכל, תיקשי, וכי העדאת תרי **ואין הוא מבחישו** — **קרא בעי?! והא פשיטא דחייב?!?**

משמעות הסוגיא היא, שהתורה נתנה נאמנות לעד אחד לענין חיוב קרבן [ומטעם זה, כשהעד הוא גולן, אינו יכול לחייבו, וכנ"ל], ומה שהצריכו שיהיו הבעלים שותקים, אין הטעם משום ששתיקתו נחשבת להודאה גמורה, אלא שבזה ששותק הרי הוא מקבל עליו את נאמנותו של העד לדבר זה, ואף על פי שלענין מומן ומלקות אין מועיל זה כדי לחייבו, מכל מקום חידוש הוא שנתחדש בתורה בדין קרבן, וממנו אנו לומדים גם כן לענין שאר איסורים, שכל מקום שעד אחד בא לאסור ולטמא, יכולים הבעלים להכריע האם לסמוך על דבריו או לאו, ובה ששותק, שנראה כאילו מודה ומסכים לדבריו, הרי הוא מקבל את דבריו, ושוב מחייב הוא לנהוג כדברי העד. אבל כשאומר איני יודע, הרי הוא כאילו אומר בזה, איני מאמינך.

וכעין זה כתבו התוס' **ביבמות** [שם ד"ה דשתיקה], שאף על פי שאין בשתיקתו הודאה גמורה, מכל מקום משתיקתו נראה, שידוע הוא שיש רגלים לדבר ודברים הניכרים קצת, לדברי העד, ומפני זה האמינה תורה לעד אחד זה.

6. **שיטת התוס'** בסוגיין, שכאשר עד אחד מעיד בו שאכל חלב, אזי דוקא כששתק נאמן העד לחייבו, ומשום ששתיקה כהודאה היא. אבל כשאמר איני יודע, וכל שכן כשמכחישו, אינו מחייבו קרבן [ואף על פי שבמשנה למדנו שכאשר הוא מבחיש את דברי העד, פטור, הוא הדין כשאומר איני יודע]. ויסוד דין זה נובע מסוגיא דיבמות [פח א] וקדושין [סו א].

אולם נחלקו הראשונים בגדר הדבר. **התוס' בקדושין** [שם ד"ה אמר] כתבו, שדוקא כאשר העד אומר לו אכלת חלב ויודע אתה זאת, בזה אנו מחייבים אותו קרבן, שמאחר ששתק על דברי העד, ודאי הודה לדבריו. אבל כשאומר לו "אכלת חלב, ואין אתה יודע כלל מדבר זה", מאחר שבאופן זה אין בשתיקתו הודאה כלל לדבריו, שהרי גם לדברי העד לא היה הוא צריך לידע כלל, אין הבית דין מחייבים אותו. והר"ן שם ביאר, שלפי שיטה זו, אין באמת נאמנות לדברי העד כלל, אלא שמחייבים אותו מכח שתיקתו שהיא כהודאה. אולם הר"ן נחלק על דבריהם, וכתב, שבודאי

שהרי העדים אינם יודעים אם היה שוגג או מזיד. הלכך, **כי אמר נמי "לא אכלתי"** — **מחזימן**. דאנו מתרצים דבריו שזו כונתו לומר שלא אכל שוגג אלא מזיד, ו**פטור** [שאינן לפרש כפשוטו כמו מיגו דכל הש"ס שהרי כאן הוי מיגו במקום עדים, תו'. אולם רש"י

ממאח איש לענין קרבן, שהואיל והוא כפרה עליו לא היה נמנע מלהביאו אילו היה הדבר אמתי⁽⁷⁾.

או דלמא משום דאמרינן: מיגו דאי בעי הוה אמר: מזיד הייתי, והיה **פטור** בכך מקרבן

[ג ב] [ועיין רש"ש שהעיר, שבגמרא לעיל למדנו, שדרשה זו נאמרה לענין עד אחד]. ובעיקר הסברא מבאר רש"י, שמאחר ואדם אינו נמנע מלהביא קרבן כדי להתכפר בו, לכן הוא נאמן על דבר זה יותר ממאה עדים. אולם הר"ן בקדושין מפרש, שלעולם הבית דין אינם כופים את המחוייב קרבן להביא קרבנו, וכמו שלמדנו שחייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותם, ונמצא שכל הנידון של חיוב קרבן הוא של האדם בינו ובין עצמו, ומאחר שהוא יודע שלא חטא איננו מביא קרבן, אף על פי שהעדים מעידים שחטא [ונחלק בזה עם התוס' דיבמות [פז] שהבאנו בהערה 4].

והחזו"א [שם נט יד] כתב לפרש בענין אחר, מכח סוגיא דיבמות, שמאחר ונאמר בתורה, שכדי להתחייב קרבן צריך שידע החוטא שחטא, משום כך, אף על פי שכלפי הבית דין באמת העדים נאמנים ממנו, מכל מקום אי אפשר לנו לחייבו בקרבן, שהרי אין לו ידיעה שחטא, שהוא צווח ואומר לא חטאתי. וכן ביאר גם כן בקובץ הערות [סז ב].

ובאמת **שבתוספתא** [ב א] מבואר כדבריהם, ששם נאמר, "אמר לו רבי יהודה, היאך אתה אומר לזה עמוד והתודה, והוא אומר כל עצמי לא חטאתי", הרי שעיקר טענתו היא על חסרון ידיעת החוטא את החטא.

ובספר המקנה [קדושין שם] מחדש [לפי טעם זה דאדם נאמן על עצמו], שמאחר ונאמר דין ידיעת החטא, אפילו אם יאמר [על דברי שני עדים] איני יודע, לא יתחייב, שהרי סוף סוף אין

אבל דעת הרמב"ן והרשב"א, שאפילו כשאמר איני יודע, נאמן העד לחייבו קרבן ולאסור את המותר, ורק כשמכחיש את דברי העד נפטור מקרבן, ופירשו הסוגיות הנ"ל דיבמות וקדושין בענין אחר. ועיקר טענת הרשב"א היא, שאמנם מצאנו "איתחזק איסורא", כלומר, שעד אחד אינו נאמן להתיר במקום שהחזקנו כבר איסור. אבל לא שייך שיהיה דין "איתחזק היתרא", שחזקה כזו להיתר, איננו אומרים.

ודעת השו"ע [יו"ד קזו א] לפסוק כהתוס', אולם הש"ך [טז] הרבה להשיב על פסק זה, מדעת הר"ן ומדעת הראשונים הסוברים כהרמב"ן והרשב"א. ועיין חזו"א [אהע"ז נט ת, טז].

וכל זה הוא לענין עד אחד. אבל בשנים המעידים בו לחייבו קרבן, דעת התוס' בסוגיין, שגם כשאומר איני יודע, חייב. אולם מדברי התוס' דיבמות שם [ד"ה ומה] נראה לכאורה שפטור [על כל פנים לפי הטעם דמיגו], ולעולם לא נוכל לחייבו קרבן, אלא כששתק, ונתנו טעם לדבריהם, שמאחר ואין העדים יכולים לידע בירור הדבר, האם אכל החלב בשוגג או במזיד, משום כך אנו נצרכים להודאתו שאכל באמת בשוגג. ועיין בקובץ הערות [סז א] מה שכתב בזה. ועיין עוד בהערה הבאה.

7. הרמב"ם בפירוש המשנה כתב, שדין זה נלמד מ"או הודע אליו", שדורשים ממנו ולא שיודיעוהו אחרים. וכן כתב רש"י בבבא מציעא

מבאר המיגו כפשוטו] (8).

ומבארין: ומאי נפקא מינה בהך איבעיא? למיפשוט מינה לטומאה באופן שהעדים אומרים לו "נטמאת, ומיד נכנסת למקדש" והוא אומר: לא נטמאתי. דאי אמרת טעמייהו דרבנן משום דאדם

נאמן על עצמו יותר ממאה איש, אם כן, אפילו בטומאה נמי אמרינן אדם נאמן על עצמו. הלכך, לא שנא טומאה חדשה, שמעידים עליו שמיד לאחר שנטמא נכנס למקדש, ולא שנא טומאה ישנה, שמעידין שנטמא אתמול והיום נכנס למקדש — נאמן

לו ידיעה.

דוקא כשהוא עצמו לבסוף מתרץ דבריו, ואומר שכך היתה כונתו מלכתחילה. אבל אם לא תירץ דבריו, איננו מתרצים דבריו מעצמנו כדי לקבלם, ורבי מאיר סובר, שמאחר ומלכתחילה לא אמר בפירוש "אכלתי במזיד", אינו יכול לחזור וליישב דבריו אחר כך. אולם האחרונים מדקדקים מלשון הרמב"ם [שגגות ג א], שאנו מעצמנו גם כן מתרצים דבריו, עיי"ש ברי" קורקוס.

עוד כתבו התוס' כאן, שדוקא כשאמר לא אכלתי, נאמן. אבל כשאמר לא אכלתי לא שוגג ולא מזיד, בזה אינו נאמן כלל, שהרי אי אפשר ליישב דבריו שלא יסתור לדברי העדים [ורק לטעם דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים, נאמן]. אבל ביבמות כתבו התוס', שר"י היה מסופק בדבר. והנחלת דוד [ב"מ ג] מבאר כונתו, שאנו מחלקים דיבורו לשנים, ובזה שאמר לא אכלתי שוגג, מקבלים דבריו, ומה שאמר לא אכלתי מזיד, אנו מפרשים, שאמר כן מפני הבושה, שמאחר ולענין קרבן אין נפקא מינה אם אכל במזיד או לא אכל כלל, לכן בחר לומר שלא אכל כלל. והר"י קורקוס שם הביא מתוספתא, שנחלקו התנאים, באופן שהעידו עליו שאכל חלב והוא אמר "אכלתי שומן", אם נאמן או לאו, ועיי"ש שביאר הדבר לפי שני צדדי הספק של ר"י. ועיי"ן עוד בדברי הרמב"ם [שגגות יא ח] ונושאי כליו, לענין האומר "לא נטמאתי מעולם".

וכל מה שנתבאר עד עתה הוא לדעת התוס'.

8. כתבו התוס', שאין הכונה שהוא נאמן לומר לא אכלתי מכח מיגו שהיה יכול לומר מזיד הייתי, שהרי הכלל הוא דבמיגו אינו נאמן נגד עדים, ועוד, שהרי אילו היה אומר מזיד הייתי, היה עושה את עצמו לרשע. ואם כן נוח לו יותר לומר לא אכלתי, וממילא אין זה מיגו כלל, אלא הביאור הוא, שמאחר ואילו היה אומר מזיד הייתי, היה נאמן לפטור את עצמו מקרבן, משום כך גם כשאמר לא אכלתי, אנו מפרשים את דבריו, שכונתו היא, לא אכלתי שוגג אלא מזיד. ובאמת כדבריהם מבואר בהמשך הסוגיא [לענין האומר לא נטמאתי, שאפשר לפרש שכונתו היתה, לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי].

וכתב הרא"ש [שיטמ"ק ג], שגם לפי טעם זה, אין הדין כן אלא לענין קרבן [שאף על פי שאם מכחיש לגמרי את דברי העדים, אינו נאמן אפילו לענין קרבן, מכל מקום כשאפשר לתרץ דבריו, מתרצים]. אבל בשאר דיני התורה, אי אפשר לתרץ דבריו. אבל הר"ש בטהרות [ה ט] כתב, שתירוץ דבריו מועיל גם בשאר דיני התורה, ומשום כך, כשאמרו עדים נטמאת בטומאה ישנה, והוא אומר לא נטמאתי, שמבואר לקמן בגמרא שאפשר לתרץ שכונתו היא, לא עמדתי בטומאתי, אלא טבלתי, בזה כתב הר"ש, שיהיו טהרות אלו טהורות אפילו לכל אדם. ובהערות 10,9 יבואר עוד מזה.

והתוס' בבבא מציעא [ג ב] הוסיפו, שכל זה

הוא על עצמו שלא נטמא, ופטור מקרבן.

ואי אמרת דטעמייהו דרבנן משום דאמרין "מיגו" היא, אם כן, כי פטרי ליה רבנן בטומאה היינו דוקא מטומאה ישנה, אבל מטומאה חדשה מחייב קרבן. וכדמפרש ואזיל:

מאי טעמא? דבטומאה ישנה אמרין: מיגו דאי בעי הוה אמר "טבלתי אתמול", והיה פטור על כניסתו היום למקדש, הלכך כי אמר נמי "לא נטמאתי", פטור. משום דאיכא למימר: מאי "לא נטמאתי" דקאמר? הכי קאמר: לא עמדתי בטומאתי, אלא טבלתי!

אבל, טומאה חדשה מחייב. מאי טעמא? משום דכי אמר נמי "טבלתי", מחייב. דהרי אמרו ליה עדים "השתא נטמאת", ואף אם טבל מיד עדיין טבול יום הוא, ואסור לו ליכנס למקדש. [שאם היה אומר "לא נכנסתי למקדש" היינו מתרצים דבריו שמתכוין לומר לא נכנסתי בשוגג אלא במזיד. אבל השתא דאמר "לא נטמאתי" הרי אף אם כונתו שנטמא במזיד אין זה פוטרו מקרבן, דכיון שהכניסה היתה בשוגג לא איכפת לן כיצד אירעה הטומאה, וחייב קרבן. רש"י].

מאי?

תא שמע לפשוט האיבעיא: דתניא: אמר לו עד אחד: נטמאת, ונכנסת למקדש! והוא אומר: לא נטמאתי — פטור מקרבן על טומאת מקדש.

יכול אפילו שנים אומרים לו נטמאת והוא

מכחיש, יפטר?

אמר רבי מאיר: קל וחומר שהוא חייב קרבן: שהרי אם הביאוחו שנים לידי מיתה החמורה, לא יביאוחו לידי קרבן הקל?!
וחכמים אומרים: אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש, הלכך פטור מקרבן.

שמע מינה, דטעמייהו דרבנן משום דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש, וכדאמרי להדיא.

ודחינן: אמר רב אמי: לעולם טעמייהו דרבנן משום דאמרין מיגו. ובטומאה ישנה הוא דפליגי ולא בטומאה חדשה.

והכי קתני: מתוך שאם רצה לומר לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי, והיה פטור מקרבן, הלכך אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש! דהיינו, שמתרצינן דבריו שלכך נתכוין, ולכן הוא נאמן יותר ממאה איש, שהרי רק הוא יודע אם טבל אתמול או לא.

ומקשינן: אי הכי, היינו חלב דמתניתין?! ולמה פליגי בתרתי? [בשלמא אי טעמא דרבנן משום שהוא נאמן על עצמו יותר ממאה איש ניחא, שבמחלוקת זו של טומאה פירשו רבנן טעמייהו כדאמרי להדיא שהוא משום נאמנות ובא זה וגילה על זה, אבל אי טעמייהו משום מיגו אין שום חידוש בפלוגתא דטומאה ואדרבה במתניתין גבי חלב מפורש יותר שזה טעמם. שיטמ"ק אות טז].

ומתרצינן: מהו דתימא, דוקא באכלת חלב

ומורדים חכמים] זו דיעה שלישית והם חכמים דמתניתין] לרבי יהודה — בחלבין, באכלת חלב, והוא אומר לא אכלתי, ובביאת מקדש, כשאמרו לו: נטמאת ונכנסת למקדש והוא אומר לא נכנסתי, שפטור מקרבן. כי יש שם מיגו, שאפשר לתרץ דבריו שלא אכלתי ולא נכנסתי בשוגג אלא במזיד. אבל בטומאה, דהיינו אם אמר להם "נכנסתי, אך לא נטמאתי" לא מודו ליה, אלא סבירא להו כרבי מאיר, דחייב. משום דאין שם מיגו. וכדמפרש ואזיל⁹).

אלמא, דטעמייהו דרבנן משום מיגו הוא [ופליגי על רבי יהודה. שלדעתו הטעם משום נאמנות, ולכן הוא נאמן גם בטומאה].

ומקשינן: במאי עסקינן? באיזו טומאה לא מודים חכמים לרבי יהודה?

אילימא בטומאה "ישנה", שמעידין עליו יב-ב שנטמא אתמול ונכנס היום למקדש, אם כן אמאי לא מודו ליה? מאי שנא חלבין וביאת מקדש דמודו ליה שיש לו מיגו, לפי דאם רצה, יאמר מזיד הייתי. אם כן בטומאה "ישנה" נמי יש לו מיגו, דמתרין דיבוריה. (שהרי) דהרי אם רצה יאמר שאמנם נטמאתי כדבריכם, אך טבלתי אתמול. והשתא נמי אמרינן שמה שאמר לא נטמאתי, היינו: לא

דמתניתין נאמן הוא לרבנן משום מיגו, דקמתריין דיבוריה שהתכונתי לומר שלא אכלתי שוגג אלא מזיד. אבל כשאמרו לו שנים "נטמאת", והוא אומר "לא נטמאתי", אימא לא קמתריין דיבוריה, שאם התכוון לומר שלא נטמאתי שוגג אלא מזיד לא יועיל לפוטרו מקרבן, הואיל והכניסה היתה בשוגג.

קמשמע לן רבנן בברייתא, דהכא נמי מתרצינן דיבוריה באופן אחר, שנתכוין לומר: לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי.

תא שמע: דתניא: כתיב בחטאת על טומאת מקדש "והתודה". ומשמע מהכתוב כי דוקא אם מודה בדבר הוא חייב, אבל אם אין מודה בדבר, פטור. לפיכך, אם אמר לו עד אחד: נטמאת! והוא אומר: לא נטמאתי, פטור.

יכול אפילו שנים אומרים לו נטמאת והוא מכחישן יפטר?

אמר רבי מאיר: קל וחומר: אם הביא אהו שנים לידו מיתה החמורה, לא יביא אהו לידו קרבן הקל?!

רבי יהודה אומר: נאמן אדם על עצמו יותר ממאה איש!

9. כן גם בטומאה היה לו להיות נאמן, אלא הטעם משום מיגו הוא, ומאחר וכשאומר "לא נטמאתי", אינו יכול לתרץ דבריו, משום כך אינו נאמן, ועתה סברה הגמרא שכונת הברייתא בטומאה חדשה, ולכן אינו יכול לומר לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי, ובזה נחלק רבי יהודה בברייתא, דנאמן גם בטומאה, שלדעתו טעם הנאמנות הוא מצד דאדם נאמן על עצמו, ולכן

9. ביאור הסוגיא לפי שני הלשונות של רש"י נכתב על פי דברי העולת שלמה.

רש"י מפרש בלשון ראשון, שבזה נפשטה בעית הגמרא לעיל, שמאחר ומצאנו חילוק בין אכילת חלב וביאת מקדש ובין טומאה, שכאשר אמרו לו נטמאת, והוא אומר לא נטמאתי, אינו נאמן להכחישם, אם כן בהכרח שאין הטעם משום דאדם נאמן על עצמו יותר מעדים, שאם